

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Is left/right still the 'super glue'? The role of left/right ideology and issues in electoral politics in Western and East Central Europe

Walczak, A.

Publication date
2012

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Walczak, A. (2012). *Is left/right still the 'super glue'? The role of left/right ideology and issues in electoral politics in Western and East Central Europe*. [Thesis, fully internal, Universiteit van Amsterdam].

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

NEDERLANDSE SAMENVATTING

Dit proefschrift bestudeert de rol van de links/rechts ideologie en issues in hedendaagse verkiezingen en richt zich op twee aspecten hiervan: partijkeuze en politieke vertegenwoordiging. Hoewel een aantal studies bestaat naar de rol van de links/rechts ideologie voor de electorale concurrentie tussen partijen en het stemgedrag van kiezers, is er relatief weinig bekend over de relatie tussen de links/rechts ideologie en issues. Om de rol van de links/rechts ideologie en issues bij stemgedrag en politieke vertegenwoordiging te onderzoeken, maakt dit proefschrift gebruik van de European Election Study 2009 en van de European Parliament Election Candidate Survey 2009.

Hoofdstuk 1 presenteert een algemeen model ter verklaring van de verschillen tussen landen in de effecten van links/rechts ideologie en issues op partijvoorkeuren. De bestaande wetenschappelijke literatuur laat zien dat er belangrijke verschillen bestaan tussen gevestigde democratieën in West-Europa en postcommunistische landen in Centraal-Europa in de mate waarin de links/rechte ideologie en issues partijvoorkeuren beïnvloeden. Dit hoofdstuk biedt een verklaring voor deze verschillen en laat zien dat verschillen in de effecten van issues en links/rechts ideologie op stemgedrag grotendeels verklaard kunnen worden door de mate waarin de links/rechts dimensie issues structureert. In dat geval heeft iemands positie op de links/rechts schaal dus een goede voorspellende waarde voor zijn/haar opvattingen over concrete politieke issues. Op basis van een twee-stappen analyse met een *stacked data matrix* toont dit hoofdstuk aan dat in landen waar de posities van kiezers tegenover issues door links/rechts worden gestructureerd, deze issues zelf weinig toevoegen aan de verklaring van de partijvoorkeuren. In deze landen hebben links/rechtsposities juist een sterk effect. In landen daarentegen waar standpunten ten aanzien van issues slechts weinig samenhang vertonen met links/rechts posities, is het omgekeerde het geval. Daar zijn de effecten van issues op partijvoorkeuren sterker, terwijl het effect van links/rechts ideologie dan juist zwakker is. Er is dus een uitruil tussen de sterkte van de effecten van issues aan de ene kant en de sterkte van het effect van links/rechts anderzijds. Dit patroon geldt voor verschillende groepen kiezers, alhoewel het patroon het sterkst zichtbaar is bij kiezers met veel politieke kennis en belangstelling. De bevindingen van dit hoofdstuk wijzen erop dat het relatief zwakke effect van links/rechts ideologie op stemgedrag in Centraal-Europese landen kan worden verklaard door het feit dat links/rechts ideologie in deze landen minder sterk samenhangt met issues dan in West-Europese landen.

Hoofdstuk 2 onderzoekt verschillen tussen generaties in de mate waarin de links/rechts ideologie en issues het stemgedrag in gevestigde democratieën van West-Europa en consoliderende democratieën van Centraal-Europa beïnvloeden. Uit wetenschappelijke literatuur blijkt een sterk afgenomen belang van lange-termijn factoren zoals sociale klasse, religie en woonplaats (platteland of stad) voor de verklaring van stemgedrag. Het belang van korte-termijn factoren, zoals issues en performance-gerelateerde factoren (bijvoorbeeld evaluaties van de prestaties van de regering), zou juist zijn toegenomen. Dit hoofdstuk onderzoekt de invloed van zulke lange- en korte-termijn factoren op stemgedrag bij verschillende generaties burgers in West- en Centraal-Europa. De analyses laten zien dat in Westerse gevestigde democratieën structurele factoren (zoals sociale klasse, godsdienst en opleiding) en links/rechts ideologie het meest bepalend zijn voor de partijvoorkeuren van de oudere generaties. Het immigratie-issues heeft daarentegen een sterkere invloed voor jongere generaties dan voor oudere. In de consoliderende democratieën van Centraal-Europa zijn er minimale verschillen tussen generaties in de mate waarin de links/rechts ideologie en issues het stemgedrag beïnvloeden, met één opmerkelijke uitzondering: het issue van Europese integratie. Dit

vraagstuk speelt een veel sterkere rol voor de generaties geboren tussen 1979 en 1989. Geen bewijs is gevonden voor een toegenomen belang van performance-gerelateerde factoren voor het stemgedrag van jongere generaties, in het Westen noch in Centraal-Europa.

Hoofdstuk 3 analyseert de mate waarin burgers en politieke elites in gevestigde democratieën van West-Europa en consoliderende democratieën van Centraal-Europa een ‘stelsel van overtuigingen’ delen. Hiervan is sprake van verschillende (groepen) burgers die opvattingen over politieke issues op eenzelfde manier met elkaar verbinden. Empirisch uit zich dat in een sterke samenhang tussen standpunten op verschillende issues. Een noodzakelijke voorwaarde voor effectieve vertegenwoordiging is dat burgers en politieke elites dezelfde structuur van opinies ten aanzien van politieke vraagstukken hebben en dat burgers eenzelfde positie in deze structuur innemen als hun vertegenwoordigers. Dit hoofdstuk maakt onderscheid tussen drie groepen burgers met verschillende niveaus van politieke kennis. Mokschaal-analyses tonen aan dat alleen West-Europese burgers met veel politieke kennis een ‘stelsel van overtuigingen’ delen met hun vertegenwoordigers. Hun attitudes worden gestructureerd langs twee dimensies, een libertair-autoritaire dimensie en een sociaaleconomische dimensie. In Centraal-Europa is de structuur van houdingen van de politieke elites tweedimensionaal, terwijl op het niveau van de burgers slechts houdingen ten opzichte van libertair-autoritaire issues een schaal vormen. Houdingen ten aanzien van sociaaleconomische vraagstukken hangen te zwak samen om een schaal te vormen. Uit de analyse van de posities van politieke elites en burgers met veel politieke kennis blijkt dat er veel kiezers in West- en Centraal-Europa zijn met linkse sociaaleconomische opvattingen op de ene dimensie en autoritaire houdingen op de andere dimensie, terwijl weinig politici deze combinatie van houdingen vertegenwoordigen.

Hoofdstuk 4 analyseert de invloed van factoren op het niveau van individuen, partijen en landen op de mate van politieke vertegenwoordiging in het Europese Parlement. Dit laatste wordt vastgesteld door de congruentie te meten van posities van kiezers en de kandidaten van de partij waarop zij hebben gestemd in Europese verkiezingen. Dit is apart onderzocht voor vier domeinen: het sociaaleconomische domein, het sociaal-culturele domein, issues rond immigratie en issues rond Europese integratie. Het onderzoek in dit hoofdstuk is uitgevoerd met een zogenaamde ‘multilevel’ analyse op drie niveaus. Uit de analyse blijkt dat beter opgeleide en goed geïnformeerde kiezers uit de middenklasse beter vertegenwoordigd worden dan andere burgers. Partijen met een duidelijk ideologisch profiel vertegenwoordigen de opvattingen van hun kiezers beter dan partijen die dit niet hebben. Radicaal rechtse partijen vertegenwoordigen hun kiezers beter op issues van immigratie en Europese integratie dan andere partijen. Verder lijken de opvattingen van kiezers in het sociaal-culturele domein beter vertegenwoordigd in landen met een kiesstelsel met open kandidatenlijsten dan in landen met gesloten lijsten.

De belangrijkste theoretische implicaties van deze bevindingen zijn vierdelig.

Ten eerste wijst dit proefschrift op een evolutie van de links/rechts ideologie in Europa. Uit het onderzoek blijkt dat de structuur van opvattingen die traditioneel de links/rechts tegenstelling vormden nauwelijks bestaat bij de burgers in West-Europa en al helemaal niet bij de burgers in Centraal-Europa. In plaats daarvan hangen houdingen ten opzichte van immigratie, het gezag en individuele vrijheden duidelijker samen en vormen een schaal voor burgers en politieke elites in het Westen en in Centraal-Europa. Als links/rechts ideologie de belangrijkste dimensie is die de houdingen structureert, dan suggereren de resultaten van dit proefschrift dat links/rechts tegenwoordig meer verankerd is in houdingen ten opzichte van immigratie en libertair-autoritaire issues.

Ten tweede laat dit proefschrift zien dat er tegenwoordig een aanzienlijke kloof in vertegenwoordiging bestaat. De opvattingen van de meeste burgers uit zowel West- als Centraal-Europa vertonen een andere structuur dan de opvattingen van hun politieke vertegenwoordigers. Zelf onder de kleine groep kiezers die dezelfde structuur van attitudes hebben als hun politieke vertegenwoordigers, bestaat er een substantiële groep wier opvattingen niet worden vertegenwoordigd: de opvattingen van diegenen met economisch linkse en autoritaire houdingen.

Ten derde dragen de resultaten van dit proefschrift bij aan onze kennis over factoren die het stemgedrag beïnvloeden in tijden van individualisering. Dit proefschrift laat zien dat sociaal-structurele factoren en links/rechts ideologie voor jongere generaties kiezers minder bepalend zijn dan voor eerdere generaties. De resultaten duiden echter ook op het ontstaan van nieuwe soorten oriëntaties in West-Europa rond het immigratie-issues, maar laten ook zien dat korte-termijn factoren geen grotere rol spelen bij het stemgedrag van verschillende generaties.

Tenslotte biedt dit proefschrift belangrijke inzichten in electorale processen in Centraal-Europa. De resultaten tonen aan dat er in feite weinig verschillen bestaan tussen kiezers in gevestigde en in consoliderende democratieën. Zowel in West- als in Centraal-Europa heeft de links/rechts ideologie de sterkste invloed op het stemgedrag van alle generaties.